

- **Výtvarníci – legionáři, legionáři - výtvarníci**

Projekt „Výtvarníci v československých legiích“ přibližuje žákům a studentům významnou kapitolu dějin zahraničních Čechů, období prvního odboje a budování samostatného československého státu. Vykrešluje výjimečné osudy deseti vybraných umělců, kteří se na kratší či delší čas stali vojáky a svou tvorbu i své životy podřídili nadosobnímu cíli. Zároveň projekt nastoluje otázky obecného charakteru spojené s životem v zahraničí, vztahu ke dvěma a více vlastem, soužití lidí různých kultur.

Většina vybraných umělců žila v zahraničí již před válkou a po jejím vypuknutí neváhala využít historické příležitosti a zapojila se do boje za československou samostatnost. Dva z nich, Jan Angelo Zeyer a Kamil Cipra, byli sice povoláni do boje za Rakousko-Uhersko, podařilo se jim ale přejít k „nepříteli“ a nastoupit tak posléze do československých legií v Itálii a Francii.

Angažovanost všech nebyla jen válečná přímo na bojišti; jejich propagační, organizační a politická práce v zázemí byla stejně důležitá. Naši legionáři, jako například Emil Filla v Holandsku, pomáhali organizovat zahraniční odboj, budovali zahraniční politická zastoupení, jako Oskar Brázda v Itálii; navrhovali prapory, válečná vyznamenání a odznaky. Agitační plakáty, zejména ty, vytvořené Vojtěchem Preissigem v USA, sehrály důležitou úlohu v propagaci myšlenky samostatného Československa mezi zahraničními Čechoslováky a pomáhaly získávat nové válečné dobrovolníky. Další z námi vybraných legionářů, sochař František Mička, působící také v USA, pak organizoval jejich transport na frontu do Evropy.

Legionářská malířská nebo kreslířská díla, vzniklá přímo na frontě nebo v zajetí, mají dodnes velikou historickou výpovědní hodnotu. Jmenujme některé: pohlednice s výjevy z běžného života legionáře v Rusku A. M. Čily, barevné křídové kresby O. Gutfreunda, které ztvárnil na základě svých náčrtů vytvořených během války, či obrazy z francouzské fronty, kde bojovaly již samostatné československé jednotky v roce 1918. Touto prací byla pověřena na podzim roku 1918 skupina umělců prozatímní československou vládou v Paříži, která s cílem zdokumentovat válku i výtvarně, zřídila vlastní malířské oddělení pod vedením dalšího československého legionáře Františka Kupky.

K umění patří i fotografie a právě ta sehrála v období „Velké války“ velice důležitou roli. František Parolek vedl jako legionář v Rusku fotografickou skupinu, která systematicky dokumentovala život českých vojáků na ruské frontě; jeho archiv vytvořil základ fotoarchivu Památníku odboje.

Malířské schopnosti našich legionářů byly ale využívány i pragmatičtěji: zakreslovali polohy nepřátelských vojsk, terén, v kterém se pohybovali, vytvářeli plánky a mapy, tak jako například Antonín Mikuláš Číla v ruské legii.

Práce těchto angažovaných umělců neskončila ani po válce. Památník odboje, který vznikl v roce 1919 při Ministerstvu národní obrany v Praze, se soustředil na archivování a zpracování památek dokumentujících osudy československých legií. Mezi jinými: organizací fotoarchivu byl pověřen František Parolek; Jan Angelo Zeyer byl vyslán do Itálie, aby zde zdokumentoval italská bojiště.

Ne všichni z námi vybraných výtvarníků – legionářů byli světoznámými umělci, někteří dokonce, z velké části díky poválečnému komunistickému režimu v naší zemi, upadli (téměř) v zapomnění. Všichni ale byli významnými aktéry v procesu vytváření samostatného Československa, na poli tvůrčím i válečném. Jejich umělecké dílo je dodnes důležitým svědectvím své doby.

Projekt „Výtvarníci v československých legiích“ se snaží toto význačné období v dějinách naší země a význačné osobnosti, které v něm hrály důležitou úlohu, připomenout.

Použitá literatura:

- Platon Ivanovič Dějev, *Výtvarníci legionáři*, Praha 1937
- *Čsl. legie ve Francii/ Malířské dokumenty 1914 - 1918*, Památník odboje, 1923
- Pole tvůrčí a válečná (Výtvarné umění ze sbírek Vojenského historického ústavu, Praha) katalog k výstavě, Moravská galerie v Brně, 2008
- Stanislav Brouček, *K druhému břehu*, Etnologický ústav AV ČR, Praha 2007
- Rudolf Medek: *Česká pouť do Itálie*, 1926, Sfinx (B. Janda) Praha
- <http://www.vhu.cz/>

